

Lovforslag nr. L 201. Fremsat den 28. marts 2001 af sundhedsministeren (Arne Rolighed)

Forslag

til

Lov om ændring af lov om ligsyn, obduktion og transplantation m.v.

(Afdødes bestemmelse om organdonation og lægevidenskabelig obduktion)

§ 1

I lov nr. 402 af 13. juni 1990 om ligsyn, obduktion og transplantation m.v., som ændret ved lov nr. 259 af 12. april 2000, foretages følgende ændringer:

1. I § 12, stk. 2, indsættes efter 1. pkt.: »Har afdøde givet sit samtykke til obduktion under forudsætning af de pårørendes accept, skal denne foreligge.«

2. pkt. bliver herefter 3. pkt.

2. I § 14, stk. 2, indsættes efter 2. pkt.: »Pårørendene til afdøde kan ikke modsætte sig indgrebet, hvis afdøde skriftligt har truffet bestemmelse

herom, medmindre afdøde har bestemt, at beslutningen er givet under forudsætning af de pårørendes accept.«

§ 2

Loven træder i kraft den 1. juni 2001.

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Indledning

Lovforslagets hovedindhold er forslag til ændringer på to punkter: Det gøres ved lægevidenskabelige obduktioner (jf. § 12) muligt at lade skriftligt samtykke være givet under forudsætning af de pårørendes accept, og de pårørendes adgang til at modsætte sig organdonation, når afdøde skriftligt har udtalt sig herfor, fjernes bortset fra tilfælde, hvor beslutningen er givet under forudsætning af de pårørendes accept.

Lovforslaget fremsættes som opfølgning af Folketingets vedtagelse af beslutningsforslag nr. 47 (folketingsåret 1999 - 2000) om at fjerne pårørendes adgang til at modsætte sig en afdøds skriftlige bestemmelse om organdonation.

Vedrørende Folketingets behandling af det pågældende beslutningsforslag henvises til:

FT 1999-2000: Till. A 2790, Till. A 2791, FF 3000, Till. B 510, FF 6993, Till. C 615.

Forslagsstillerne bag beslutningsforslaget ønskede med beslutningsforslaget at sikre, at de skriftlige bestemmelser, som den enkelte har truffet vedrørende organdonation, respekteres, således at det bliver den enkeltes suverænt selvstændige beslutning, om vedkommende vil donere organer eller ej.

Som en opfølgning af det i Folketinget den 31. oktober 2000 fremsatte beslutningsforslag nr. 29 om at fjerne de pårørendes adgang til at modsætte sig en afdøds skriftlige bestemmelse om testation af organer m.v. til forskning ændres bestemmelserne vedrørende pårørendes mulighed for at modsætte sig en afdøds skriftlige bestemmelse om obduktion (jf. § 12). Bestemmelserne ændres, således at der bliver de samme muligheder for pårørende for at modsætte sig afdøds skriftlige bestemmelse vedrørende lægevidenskabelig obduktion og organdonation.

Transplantation fra afdøde personer

Lovforslaget fjerner de pårørendes adgang til at modsætte sig en afdøds skriftlige bestemmelse om organdonation.

Efter lov om ligsyn, obduktion og transplantation m.v. kan væv og andet biologisk materiale udtages, såfremt afdøde efter sit fyldte 18. år skriftligt har truffet bestemmelse herom.

Af bemærkningerne til lov om ligsyn, obduktion og transplantation m.v. fremgår, at »det forudsættes i øvrigt, at lægerne i overensstemmelse med hidtidig praksis og lægeetiske principper vil undlade at foretage transplantation i tilfælde, hvor afdøde har udtalt sig for et sådant indgreb, men de pårørende modsætter sig transplantation«. Dette har i praksis betydet, at de pårørende har mulighed for at modsætte sig donation, også i tilfælde, hvor den afdøde skriftligt har meddelt sin positive holdning til organdonation. Det fremgår således ikke af lovens tekst, at donation undlades, såfremt de pårørende modsætter sig donation på trods af afdødes beslutning herom, men i praksis og på grundlag af lovbemærkningerne undlades donation altid, hvis de pårørende modsætter sig det. Ved en skriftlig tilkendegivelse imod organdonation, har de pårørende ikke mulighed for at omgøre afdødes beslutning.

Lovforslaget indebærer, at der ikke længere er tvivl om, at afdødes skriftligt tilkendegivne indstilling, hvor en sådan foreligger, er afgørende for, om der må foretages organudtagning.

Efter vedtagelsen af beslutningsforslag nr. 47 har bl.a. Det Ethiske Råd udtalt sig for en løsning, hvor der gives mulighed for skriftligt at tilkendegive, at tilslutning til organdonation gøres afhængig af de pårørendes accept. Regeringen ønsker, at alle skal have mulighed for skriftligt at tilkendegive deres holdning til organdonation - også de personer, for hvem det er afgørende, at de pårørende fortsat kan modsætte sig afdødes skriftlige beslutning. Der indføres derfor en bestemmelse, som giver de pårørende mulighed for at modsætte sig indgrebet, hvis afdøde har bestemt, at beslutningen om organdonation er givet under forudsætning af de pårørendes accept. Det forudsættes således i lovforslaget, at der bliver mulighed for at tilkendegive, at de pårørendes accept skal foreligge.

Regeringen finder, at det bør gøres nemmere for befolkningen at tage stilling til organdonation. Det er

derfor regeringens hensigt at støtte en permanentgørelse af det igangværende forsøg med udsendelse af donorkort sammen med sygesikringsbeviset. Donorkortet sendes ud til personer i alderen 18 - 70 år, som modtager nyt sygesikringsbevis. I det igangværende forsøg er udsendt ca. 900.000 donorkort inden for 1 år.

Ca. 230.000 personer har tilmeldt sig donorregisteret, og et ukendt antal har udfyldt donorkortet og bærer det på sig. De, som skriftligt har udtalt sig for organdonation, har gjort dette under den nuværende lovgivning, hvor de pårørende har mulighed for at modsætte sig indgrebet. Det forudsættes, at tilmeldinger på gamle kort uden mulighed for at afkrydse felt vedrørende pårørendes eventuelle »vetoret«, registreres og tolkes, som om vedkommende har ønsket, at de pårørende fortsat skal have mulighed for at modsætte sig indgrebet.

Der er ikke i lovforslaget fastsat sanktioner mod hverken pårørende eller personale i tilfælde af, at donation untlades på trods af reglerne i § 14, stk. 2. Der vil således ikke blive anvendt magt imod pårørende, som alligevel modsætter sig afdødes skriftlige bestemmelse, ligesom det forudsættes, at det ikke får konsekvenser for personalet, såfremt man på grund af de pårørendes modstand untlader donation.

Lægevidenskabelig obduktion.

I den nugældende lovgivning er fastsat, at obduktion i lægevidenskabeligt øjemed kun må foretages, såfremt afdøde efter sit fyldte 18. år skriftligt har givet sit samtykke til obduktion. I andre tilfælde skal de pårørende spørges, inden en obduktion må finde sted.

Det er ikke muligt for de pårørende at ændre beslutningen om obduktion, såfremt afdøde skriftligt har givet samtykke til, at obduktion må finde sted. Det har imidlertid ikke megen praktisk betydning, idet meget få efterlader skriftlig tilladelse til obduktion. Regeringen ønsker imidlertid i forbindelse med, at reglerne vedrørende de pårørendes mulighed for at modsætte sig organdonation ændres, samtidig at ændre reglerne vedrørende pårørendes mulighed for at modsætte sig afdødes samtykke til obduktion, således at reglerne bliver ens.

Siden den nuværende lovs vedtagelse, er der sket en betydelig nedgang i antallet af obduktioner på danske sygehuse, fordi de pårørende siger nej til obduktion. Obduktioner har en betydning for sygehusenes mulighed for at kvalitetssikre behandlingen, idet obduktion giver mulighed for at konstatere, hvorvidt patienten har fået den nødvendige og rigtige behandling. Obduktioner spiller endvidere en væsentlig rolle i forbin-

delse med uddannelsen af kommende læger, hvor en del af undervisningen finder sted under obduktioner.

Kun i tilfælde, hvor afdøde skriftligt har udtalt sig for obduktion, kan denne finde sted, uden at de pårørende skal spørges. Antallet af obduktioner ville kunne øges, såfremt et større antal skriftligt havde udtalt sig for. Det forudsættes, at det er muligt på en nem måde at tilkendegive sin holdning skriftligt. Det har hidtil ikke været muligt. Det er således regeringens opfattelse, at der snarest bør etableres mulighed for, at den enkelte kan tilkendegive sin holdning til obduktion på en nem måde. Det forventes, at der herved vil være flere, som selv tager stilling vedrørende obduktion, således at de pårørende ikke lades alene tilbage med beslutningen herom.

Det forudsættes, at det på samme måde som ved skriftlige tilkendegivelser for organdonation bliver muligt at tilkendegive, at de pårørendes accept af den påtænkte obduktion skal foreligge. Det bliver herved muligt for personer, som ønsker, at de pårørende skal have mulighed for at modsætte sig deres skriftlige bestemmelse, skriftligt at udtale sig for obduktion.

Med lovforslaget har regeringen ønsket at gøre bestemmelserne vedrørende organdonation og obduktion mere ens. Der indføres derfor bestemmelser om, at henholdsvis obduktion og organdonation kan finde sted, når afdøde skriftligt har udtrykt sig for dette, medmindre afdøde har bestemt, at bestemmelsen er truffet under forudsætning af de pårørendes accept.

Høring m.v.

Lovforslaget er sendt til høring hos følgende myndigheder, organisationer og foreninger m.v.: Statsministeriet, Finansministeriet, Justitsministeriet, Forskningsministeriet, Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd, Teknologirådet, Dansk Center for Menneskerettigheder, Ligestillingsafdelingen, Børnerådet, Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, Københavns Kommune, Frederiksberg Kommune, Hovedstadens Sygehusfællesskab, Sygesikrings Forhandlingsudvalg, Den Centrale Videnskabsfysiske Komité, Den Almindelige Danske Lægeforening, Praktiserende Lægers Organisation, Foreningen af Yngre Læger, Foreningen af Speciallæger, Dansk Sygeplejeråd, Embedslægeforeningen, Dansk Transplantationsselskab, Dansk Hæmatologisk Selskab, Dansk Selskab for Immunologi, Dansk Nefrologisk Selskab, Dansk Selskab for Patologisk Anatomi og Cytologi, De Samvirkende Invalideorganisationer, Center for Små Handicapgrupper, Dansk Handicap Forbund, Landsforeningen LEV, Nyreforeningen, Hjerteforeningen, Diabetesforeningen, Landsforenin-

gen til Bekæmpelse af Cystisk Fibrose, Leverforeningen, Lungeforeningen Boserup Minde, Danmarks Frivillige Bloddonorer, Hjerteforeningens hjerte- og lunge-transplantationsklub og Nævnet for Etnisk Ligestilling.

Lovforslagets økonomiske og administrative konsekvenser.

De neurokirurgiske afdelinger har i efteråret 1999 oplyst, at der ikke i perioden 1996 - 1998 har været tilfælde, hvor pårørende har afslået organdonation, når der forelå donortilsagn fra afdøde i form af tilmelding til donorregisteret eller tilsvarende tilkendegivelse. Den del af forslaget, som vedrører de pårørendes vortoret ved organdonation, ventes derfor ikke at have økonomiske konsekvenser for stat, amt eller kommuner. En permanentgørelse af forsøget med udsendelse af donorkort sammen med nye sygesikringskort til personer i alderen 18 - 70 år ventes at give en merudgift på ca. 1 mio. kr. årligt.

Den del af forslaget, som vedrører lægevidenskabelig obduktion, forudsætter, at der udarbejdes et skriftligt materiale med oplysning til borgerne samt obduktionskort, som den enkelte kan udfylde og bære på sig. Statens udgifter hertil forventes at være på ca. 1 mio. kr. det første år og derefter ca. 0,1 mio. kr. årligt.

Forslaget ventes ikke at have administrative konsekvenser, idet der ikke er fastsat forpligtelse om at iværksætte særlige oplysningskampagner for at informere borgerne om de ændrede regler. Det må dog ventes, at der i forbindelse med ændringen af reglerne vil være et øget behov for information af borgerne og pårørende til hjernedøde dels som følge af konkrete spørgsmål fra borgerne, dels i forbindelse med påtænkt transplantation og obduktion.

Lovforslaget har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser for erhvervslivet, og det har ikke administrative konsekvenser for borgerne.

Lovforslaget har ikke miljømæssige konsekvenser. Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.

Vurdering af konsekvenser af lovforslag

	Positive konsekvenser/mindreudgifter	Negative konsekvenser/merudgifter
Økonomiske konsekvenser for stat, kommuner og amtskommuner	Ingen	Staten forventes at have en merudgift på 2 mio. kr. det første år, og derefter ca. 1,1 mio. kr. årligt
Administrative konsekvenser for stat, kommuner og amtskommuner	Ingen	Ingen
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Ingen	Ingen
Forholdet til EU-retten	Lovforslaget indeholder ingen EU-retlige aspekter	

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1

Ændringsforslaget medfører, at der ved skriftlig samtykke til obduktion bliver mulighed for at lade samtykket være givet under forudsætning af de pårørendes accept.

Det forudsættes endvidere med lovforslaget, at det bliver muligt på en nem måde at tilkendegive sin hold-

ning til obduktion. Herved forventes antallet af obduktioner øget.

Til nr. 2

Ændringsforslaget medfører, at pårørende ikke kan modsætte sig organdonation i de tilfælde, hvor afdøde skriftligt har truffet bestemmelse herom, medmindre afdøde har bestemt, at beslutningen er givet under forudsætning af de pårørendes accept.

Der er ikke i loven stillet krav om information af pårørende til afdøde, som skriftligt har givet tilladelse til

organdonation. Det har imidlertid altid været praksis at informere om en eventuel organdonation. Der tilsigtes ingen ændring i denne praksis. Det forventes derfor, at de pårørende også i fremtiden informeres om afdødes indstilling for eller imod organdonation. Den afdøde kan f.eks. senere have ændret en tidligere skriftligt tilkendegivet holdning. Måske findes der et nyere donorkort end det, der evt. er registreret i donorregisteret. De pårørende oplyses samtidig om deres pligt til at respektere afdødes skriftligt tilkendegivne holdning. I de tilfælde, hvor en afdød skriftligt har tilkendegivet, at de pårørendes accept skal foreligge, forudsættes det, at de pårørende informeres og oply-

ses om afdødes ønske. Såfremt de pårørende i et sådant tilfælde modsætter sig organdonation, forudsættes denne ikke at finde sted.

Til § 2

Det foreslås, at loven træder i kraft den 1. juni 2001.

Til § 3

Bestemmelsen indeholder sædvanlige forbehold vedrørende Færøerne og Grønland.

Det bemærkes, at lov nr. 402 af 13. juni 1990 om ligsyn, obduktion og transplantation m.v. hverken er sat i kraft på Færøerne eller i Grønland.

Lovforslaget sammenholdt med gældende lov*Gældende formulering***§ 12. ---**

Stk. 2. Obduktion må foretages, såfremt afdøde efter sit fyldte 18. år skriftligt har givet sit samtykke til obduktion. I andre tilfælde må obduktion ikke finde sted, såfremt afdøde eller afdødes nærmeste har udtalt sig derimod, eller indgrebet må antages at stride mod afdødes eller de nærmestes livsopfattelse, eller såfremt særlige omstændigheder i øvrigt taler mod indgrebet.

Stk. 3-5. ---

§ 14. ---

Stk. 2. Indgrebet må foretages, såfremt afdøde efter sit fyldte 18. år skriftligt har truffet beslutning herom. Det samme gælder, hvis personen mundtligt har udtalt sig for et sådant indgreb.

Stk. 3-4. ---

*Lovforslaget***§ 1**

I lov nr. 402 af 13. juni 1990 om ligsyn, obduktion og transplantation m.v., som ændret ved lov nr. 259 af 12. april 2000, foretages følgende ændringer:

1. I § 12, *stk. 2*, indsættes efter *1. pkt.*: »Har afdøde givet sit samtykke til obduktion under forudsætning af de pårørendes accept, skal denne foreligge.«

2. *pkt.* bliver herefter 3. *pkt.*

2. I § 14, *stk. 2*, indsættes efter *2. pkt.*: »Pårørende til afdøde kan ikke modsætte sig indgrebet, hvis afdøde skriftligt har truffet bestemmelse herom, medmindre afdøde har bestemt, at beslutningen er givet under forudsætning af de pårørendes accept.«

Til lovforslag nr. L 201. Skriftlig fremsættelse (28. marts 2001)

Sundhedsministeren (Arne Rolighed):

Herved tillader jeg mig for Folketinget at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om ligsyn, obduktion og transplantation m.v. (Afdødes bestemmelse om organdonation og lægevidenskabelig obduktion)

(Lovforslag nr. L 201).

Som opfølgning af Folketingets vedtagelse af beslutningsforslag nr. 47 om at fjerne pårørendes adgang til at modsætte sig en afdøds skriftlige bestemmelse om organdonation fremsættes lovforslag om ændring af lov om ligsyn, obduktion og transplantation m.v.

Forslagsstillerne bag beslutningsforslag nr. 47 ønskede med beslutningsforslaget at sikre, at de skriftlige bestemmelser, som den enkelte har truffet vedrørende organdonation, respekteres, således at det bliver den enkeltes suverænt selvstændige beslutning, om vedkommende vil donere organer eller ej.

Det foreslås endvidere, at bestemmelserne ændres, således at der bliver den samme mulighed for pårørende for at modsætte sig afdødes skriftlige bestemmelse ved obduktion som ved transplantation, samt at der også vedrørende obduktioner indføres en ordning, som gør det muligt for borgeren på en nem måde at tilkendegive sin holdning til obduktion.

Det fremgår ikke i dag af lovteksten, at de pårørende har vetoret overfor donation, men i praksis og på grundlag af lovbemærkninger undlades donation altid, hvis de pårørende modsætter sig det. Det fremgår af bemærkningerne, at »det forudsættes i øvrigt, at lægerne i overensstemmelse med hidtidig praksis og lægeetiske principper vil undlade at foretage transplantation i tilfælde, hvor afdøde har udtalt sig for et sådant indgreb, men de pårørende modsætter sig transplantati- on«.

Lov om ligsyn, obduktion og transplantation m.v. skal som følge heraf ændres, således at de pårørendes adgang til at modsætte sig en afdøds skriftlige bestemmelse om organdonation fjernes, og der ikke længere er tvivl om, at afdødes skriftligt tilkendegivne indstilling, hvor en sådan foreligger, er afgørende for, om der må foretages organudtagning.

Etisk Råd har foreslået, at man ved en lovændring lader den, som skriftligt tilkendegiver sin holdning til organdonation, angive, hvorvidt man finder, at de pårørende alligevel skal have mulighed for at modsætte sig donation.

En sådan løsning vil muliggøre, at personer, som mener, at de pårørende fortsat skal have mulighed for at modsætte sig donation, alligevel kan tilkendegive deres holdning skriftligt. Det foreslås, at der på donorkortet indføres en rubrik, hvor man kan tilkendegive, at man tilmelder sig under forudsætning af de pårørendes accept.

De ca. 200.000, som allerede har tilmeldt sig donorregisteret, og det ukendte antal personer, som allerede har udfyldt et donorkort til at bære på sig, har tilmeldt sig/tilkendegivet deres mening under den nuværende lovgivning, hvor de pårørende har mulighed for at modsætte sig donation. Det forudsættes, at tilmeldinger på gamle kort uden mulighed for at afkrydse felt vedrørende pårørende, registreres og tolkes, som om vedkommende har ønsket, at de pårørende fortsat kan modsætte sig som under nugældende regler.

Det antages, at det ikke har været forslagsstillerens intention, at en evt. modstand skulle få følger for de pårørende eller personalet. Det vil derfor fremgå af bemærkningerne, at der ikke fastsættes sanktioner mod hverken pårørende eller personale i tilfælde af, at donation undlades på trods af reglerne. Det sikres på den måde, at der ikke bliver anvendt magtmidler imod pårørende, som alligevel modsætter sig afdødes skriftlige bestemmelse, ligesom det ikke får kon-

sekvenser for personalet, såfremt man på grund af de pårørendes modstand undlader donation.

Det forventes, at flere selv vil tage stilling vedrørende obduktion, når der indføres mulighed

for på en nem måde at tilkendegive sin holdning til obduktion.

Idet jeg henviser til bemærkningerne i lovforslaget, skal jeg anbefale lovforslaget til Folketingets velvillige behandling.